Dana-Luminița TELEOACĂ

Particularități morfosintactice ale textului contemporan de rugăciune (II)

D.-L.T. – cercet. şt. III, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti", Bucureşti. Doctor în filologie. Autoare a mai multor articole şi studii consacrate terminologiei religioase şi limbii textelor bisericeşti. Lucrări în colaborare: *Tratatul de istorie a limbii române, Cultivarea limbii române, Dicționarul etimologic al limbii române, Dicționar de cuvinte și expresii străine* etc.

În articolul de față ne propunem să aprofundăm problema abordată în prima parte a studiului nostru consacrat morfosintaxei textului actual de rugăciune[1], prin aducerea în discuție atât a unor aspecte morfosintactice[2], cât și a unora sintactice propriu-zise.

1. *Părți de propoziție*

– **complemente necircumstanțiale**: neanticiparea OD / OI[3] (aspect aproape generalizat în textul ortodox): „cântare îngerească *strigăm Ție*" (Rug., 2004, p. 10); *„să nu osândesc pe fratele* meu" (*ibid.,* p. 59) „caută cu îndurare și *păzește* de vrăjmașii văzuți și nevăzuți *pe soțul* meu" (*ibid.,* p. 63); „Ușa milostivirii *deschide-o nouă*" (*ibid.,* p. 274) ș.a.; nereluarea OD / OI[4]: „că *Ție se cuvine* laudă, *Ție se cuvine* cântare" (Rug., 2004, p. 20); „Că *Ție se cuvine* a ne milui și a ne mântui pe noi" (*ibid.,* p. 56) ș.a.; exprimarea redundantă a poziției sintactice OD / OI: *„să mă acopere pe mine* mâna Ta" (Rug., 2004, p. 87); absența morfemului de Ac. *pe,* neanticiparea OD, un fapt de limbă datorat, cel puțin cât privește textul ortodox, influenței originalului[5]: „Tu mi-*ai dăruit toate*" (Rug., 1987, p. 28); „Care *luminezi și sfințești toate*" (Rug., 2004, p. 30); *„să cunoaștem cele drepte*" (Rug., 1987, p. 79); „au văzut pe Cel ce *stăpânește toate* luând ființă omenească" (Rug., 2004, p. 191) ș.a.;

* Continuare. Începutul în nr. 11-12, 2011, p. 51-58.

BDD-A20737 © 2012 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:56:14 UTC)

– **complemente circumstanțiale**[6]: complementul de excepție (introdus în textul ortodox în mod constant prin locuț. prep. *fără numai*): „altă îndrăzneală și nădejde nu am *fără numai pe tine*” (Rug., 2004, p. 49); „oamenii nu au alt ajutor și acoperământ *fără numai pe tine*” (*ibid.,* p. 278); circumstanțialul de scop: prep. *spre* + infin. lung / scurt (sau substantiv)[7]: „și te-a dăruit nouă pe tine, *spre alungarea* a tot pizmașul” (Rug., 2004, p. 43); „Întărește-ne cu puterea Ta, ca să ne nevoim, *spre mărirea* numelui Tău celui sfânt și *spre iertarea* păcatelor noastre, *spre omorârea* patimilor” (*ibid.,* p. 55-56); „și lacrimile tale au fost *spre spălarea* sufletului” (Rug., 1987, p. 79); circumstanțialul de cauză: *din pricina / din cauza:* „înaintea Căruia toate se tem și tremură *din pricina atotputerniciei* Tale” (Rug., 2004, p. 57); „nu sunt vrednic a căuta și a privi înălțimea cerului, *din pricina mulțimii* nedreptăților mele” (*ibid.,* p. 58);

– **atributul**: atributul verbal (infinitival) introdus direct după substantivul regent, fără o altă prepoziție, cu excepția morfemului de infinitiv *a* (apariție izolată în textul ortodox): „Cel ce singur ai *puterea* ***a ierta*** păcatele oamenilor” (Rug., 2004, p. 212) // *puterea* ***de a ierta*** sau *puterea* ***să ierți.***

2. *Propoziții*

– propoziția concluzivă: *dar* (arh., pop.) „prin urmare, deci”: „Rogu-mă, *dar:* întoarce-mă iarăși pe calea mântuirii” (Rug., 2004, p. 22)[8];

– propoziția concluzivă-cauzală: *drept aceea*[9] (livresc, cu o ușoară nuanță arhaică): „*Drept aceea,* Doamne, primește-mă și pe mine, nevrednicul” (Rug., 2004, p. 162); „*Drept aceea,* de astăzi înainte făgăduiesc, să nu mă mai întorc la greșalele mele” (*ibid.,* p. 163);

– subordonata condițională: *de / dacă:* „cine-mi va lumina întunericul, *de* nu mă vei milui Tu?” (Rug., 2004, p. 172); „*De* mai este pentru mine nădejde de mântuire, *de* biruiește iubirea Ta de oameni mulțimea fărădelegilor mele” (*ibid.,* p. 210-211);

– subordonata finală: *de*[10] (fam., pop.[11]) „ca să”: „Grăbește *de* mântuiește pe robii tăi” (Rug., 2004, p. 275) ș.a.

3. *Alte aspecte*

3.1. **Negația simplă**

Apare relativ frecvent în textul rugăciunii (ortodoxe), fiind un fapt de limbă caracteristic pentru limba celor mai vechi texte românești[12], explicat adesea ca

BDD-A20737 © 2012 Revista „Limba Română”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:56:14 UTC)

o particularitate de origine slavă[13] sau / și latină[14]. În limba veche, acest tip de negație apare în propozițiile care au ca prim element pronumele, adjectivul pronominal și adverbul negativ. În textul bisericesc ortodox negația simplă urmează după adverbul negativ *nu: „nu* Te-ai mâniat pe mine", *„nici* m-*ai pierdut* cu fărădelegile mele" (Rug., 2004, p. 12); *„nu* Te mânia pe noi foarte, *nici pomeni* fărădelegile noastre" (*ibid.,* p. 26); *„n*-am împlinit voia Ta, *nici am păzit* poruncile Tale" (*ibid.,* p. 58); „că altul ca mine *n*-a greșit Ție, *nici a făcut* faptele pe care le-am făcut eu" (*ibid.,* p. 218) ș.a.

3.2. **Elemente de relație**

– **pronumele relativ**: *ce*[15] */ care, pe care:* „Îți mulțumesc pentru toate binefacerile *ce* mi le-ai dat" (Rug., 1987, p. 17); „iartă-mi păcatele *ce* am făcut întru această zi" (Rug., 2004, p. 27); „Iartă-ne greșalele *ce* am săvârșit înaintea Ta" (*ibid.,* p. 29); „chemarea *ce* mi-ai sădit-o în suflet" (Rug., 1987, p. 41); „Grea este crucea *ce* mi-ai dat-o să o port" (Rug., 2004, p. 69); pronumele relativ *care* variabil[16] la masc. sg. (exclusiv în textul ortodox); fem. *carea* apare sporadic: „*Carele* pentru bunătatea Ta cea multă" (Rug., 2004, p. 198); „*carea* fără stricăciune pe Dumnezeu Cuvântul ai născut" (*ibid.,* p. 234); „robul Tău, *carele* strig întru umilință" (*ibid.,* p. 239); „Mântuitorul meu, Iisuse, *Carele* ai mântuit pe cel desfrânat și ai primit pe cea păcătoasă" (*ibid.,* p. 249) ș.a.;

– **prepoziția**: a) **forme arhaice**: *întru*[17] */ în; dintru / din:* apar deosebit de frecvent în textul ortodox, fiind relativ slab reprezentate (îndeosebi prep. *dintru*) în textul catolic: „*întru* noi" (Rug., 2004, p. 8); „*întru* mărturisirea inimii" (*ibid.,* p. 12); „*întru* fărădelege m-ai născut" (Rug., 1987, p. 29); „ca nu cumva să adorm *întru* moarte" (Rug., 2004, p. 41); „*întru* ajutorul meu" (*ibid.,* p. 53); „ai prefăcut coasta strămoșului Adam *întru* femeie" (*ibid.,* p. 76); „întărește gândul meu *dintru* alunecare" (*ibid.,* p. 174); „strigând *dintru* adâncul sufletului" (*ibid.,* p. 254-255); „cine ne-ar fi izbăvit *dintru* atâtea nevoi?" (*ibid.,* p. 255) ș.a.; *fără de / fără:* aproape generalizat în textul ortodox: „*fără de* veste" (Rug., 2004, p. 11); „*fără de* voie" (*ibid.,* p. 22); „îndulcirea Ta cea *fără de* sfârșit" (*ibid.,* p. 22); b) **prepoziții în structuri arhaice**: *de-a / la:* „***de-a*** *dreapta* lui Dumnezeu" (Rug., 1987, p. 4); „să dobândesc partea cea ***de-a*** *dreapta* a celor mântuiți" (Rug., 2004, p. 205); „fă-mă părtaș ***de-a*** *dreapta* slavei Tale, Iisuse, Mântuitorul meu, izbăvindu-mă de partea cea ***de-a*** *stânga* a judecății Tale" (*ibid.,* p. 238); c) **alte prepoziții decât cele utilizate în româna actuală**[18]: *de la / dinaintea:* „și să fugă [vrăjmașii – *n. D.-L.T.*] *de la fața* Lui" (Rug., 2004, p. 42); „așa să piară diavolii *de la* fața celor ce-L iubesc pe Dumnezeu" (*ibid.,* p. 43); *către / față de, pentru:* „din dragoste *către* tine" (Rug., 1987, p. 6); „cu dragoste *către cei mai mici*" (Rug., 2004, p. 53);

BDD-A20737 © 2012 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:56:14 UTC)

„în dragostea și în supunerea cea *către* Tine" (*ibid.,* p. 75); „dobândește-ne și nouă să sfârșim această viață cu un act de adevărată iubire *către* Dumnezeu" (Rug., 1987, p. 87); „dobândește-mi virtutea dărniciei mai cu seamă *către cei săraci*" (*ibid.,* p. 91); „spre îndrăznirea și dragostea *către* Tine" (Rug., 2004, p. 214); d) **prepoziții utilizate cu un caz distinct de cel din limba literară**: construcții prepoziționale cu dativul posesiv (la fel ca în limba populară) în loc de genitiv: „Ci îmblânzește *asupră-**mi*** pe milostivul Dumnezeu" (Rug., 2004, p. 278); „folosința ta cea neînfruntată *asupră-**mi***" (*ibid.,* p. 279);

– **conjuncția**: a) **conjuncții utilizate cu alte valori, comparativ cu româna literară actuală**: *ci* cu valoare concluzivă (relativ frecventă în textul ortodox): „fiind înduplecat de mărturia cugetului, pun înainte faptele mele cele rele și fărădelegile. *Ci* vezi, Doamne, smerenia mea și-mi iartă toate păcatele" (Rug., 2004, p. 207); „Acum zac în patul durerilor și nu este tămăduire trupului meu; *ci* mă rog ție, celei bune, din chinul durerilor ridică-mă" (*ibid.,* p. 263); b) **conjuncții utilizate emfatic**: *și* enumerativ cu funcție retorică: „*și* să mă închin, *și* să cânt, *și* să preaslăvesc preacinstitul tău nume" (Rug., 2004, p. 34); „dă umilință și zdrobire inimii mele, *și* smerenie gândurilor mele, *și* ridicare din robia cugetelor mele" (*ibid.,* p. 232) ș.a.

3.3. Construcții intensive[19]

– **acuzativul intern** (cele două elemente componente ale acestei structuri se află în succesiune imediată sau la o oarecare „distanță sintactică", generată de „interpunerea" între verbul respectiv și complementul subordonat acestuia a unei alte părți de propoziție, atribut sau un alt complement, în general, circumstanțial): „Te *doresc ca pe* cea mai înaltă *dorință* a mea" (Rug., 2004, p. 51); „ai zidit pe om din țărână și *ai suflat* în fața lui ***suflare*** de viață" (*ibid.,* p. 64); „și ***cu faptele** am făcut*[20] desfrânare și preadesfrânare" (*ibid.,* p. 207); „Lumina cea cu trei străluciri, Care *luminează* ***lumea***[21]" (*ibid.,* p. 216-217); „*luminează*-mi ochii sufletului, ***cu lumina*** cea cu dumnezeiască strălucire" (*ibid.,* p. 245); „ție ***cântare*** de mulțumită *cântăm*" (*ibid.,* p. 260) ș.a.;

– **parigmenonul**[22]: „Iisuse preadulce, *lumina **lumii***[23]" (Rug., 2004, p. 245); „***nebiruită** biruință*" (*ibid.,* p. 249). Tot aici putem include, în virtutea considerării unei accepții mai largi a parigmenonului, și exemplele[24]: „mulțumesc Ție că m-*ai învrednicit* pe mine, ***nevrednicul,*** să fiu părtaș preacuratului Trup" (Rug., 2004, p. 232); „*curățește*-mă pe mine, cel ***necurat,*** cu isopul rugăciunilor tale" (*ibid.,* p. 245) ș.a. sau unele contexte în care această figură sintactico-retorică se actualizează la un nivel mai complex, anume cel al frazei: „a faptei celei rele și a *lucrării* diavolești *care **se lucrează*** cu gândul întru mădularele mele" (Rug., 2004, p. 214) ș.a.

BDD-A20737 © 2012 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:56:14 UTC)

3.4. **Topica**[25]

– **dislocarea**: a) separarea OD de formă tonică de forma atonă (care reia OD respectiv) și de verb: „Mulțumescu-Ți că *pe mine,* **nevrednicul, a mă împărtăși cu preacuratele și cerești le Tale Daruri** *m-ai învrednicit*" (Rug., 2004, p. 226-227); b) separarea subiectului (substantiv N, nume de agent) de predicat (verb de acțiune) printr-o succesiune de structuri circumstanțiale: *„Preacurată, ceea ce* **în zilele de apoi, negrăit prin cuvânt, pe Cuvântul** *ai născut*" (Rug., 2004, p. 263); c) separarea verbului copulativ de numele predicativ printr-un At. dativ adnominal: „ceea ce *ești* [Maica Domnului – *n. D.-L.T.*] ***bunătăților*** *pricină* și ***credincioșilor*** *întărire*" (Rug., 2004, p. 257); d) topica nefirească (fapt arhaic de limbă) a neg. *nici:* „ca să nu mânii ***nici*** *cu un păcat* pe Dumnezeul meu" (Rug., 2004, p. 35);

– **chiasmul**[26]: foarte bine reprezentat în textul ortodox: *„Bucură-**te** și **te** veselește,* Fecioară Marie, aleluia" (Rug., 1987, p. 13); „Sufletele noastre ***le*** *sfințește,* trupurile *curățește-**le***" (Rug., 2004, p. 19); *„Mânca-vor* săracii și *se vor sătura*" (*ibid.,* p. 45); *„curățește-**mi*** trupul și-***mi*** *sfințește* sufletul" (*ibid.,* p. 52); *„Izgoni-**voi*** pe vrăjmașii mei și îi ***voi*** *înfrânge*" (*ibid.,* p. 173) ș.a.;

– **cliticul**: antepunerea cliticului formei verbale la imperativ (fenomen generalizat în textul ortodox): „vino și ***Te*** *sălășluiește* întru noi și ***ne*** *curățește* pe noi" (Rug., 2004, p. 8); postpunerea cliticului formei verbale [cu „actualizarea" lui *u* etimologic la pers. I și a IV-a, indicativ prezent], inclusiv postpunerea reflexivului în structuri impersonale: *„mulțumescu-**Ți*** Ție, Preasfântă Treime" (Rug., 2004, p. 12); *„Cuvine-**se*** cu adevărat să te fericim" (*ibid.,* p. 24); plasarea cliticului de feminin Ac. sg. la indicativ perfect compus înaintea verbului: „de multe ori Ți-am făgăduit să-mi schimb viața cea rea, și nicidecum *nu **o** am schimbat*" (Rug., 2004, p. 162);

– **auxiliarul**: postpunerea (cliticului și a) auxiliarului față de participiu, la indicativ perfect compus: *„întăritu-m-am* asupra lui" (Rug., 2004, p. 41); *„pierdut-am* pe părinții mei preaiubiți" (*ibid.,* p. 70);

– **poziția complementelor (necircumstanțiale + circumstanțiale)**: antepunerea OD față de verbul regent[27] (apare deosebit de frecvent în textul ortodox): *„mintea* mea o luminează, *inima* și *buzele* mele le deschide" (Rug., 2004, p. 11); „iar *a face* rău nu mai contenesc" (*ibid.,* p. 36); antepunerea OI: *„Auzului* meu vei da bucurie și veselie" (Rug., 2004, p. 14); tematizarea unor **circumstanțiale** față de verbul regent: de scop: *„Spre iertarea* păcatelor să-mi fie mie preacuratul Tău Trup" (Rug., 2004, p. 181); de timp: *„acum* părtaș a fi mă învrednicește" (*ibid.,* p. 189); de mod: *„Fără de veste* Judecătorul va veni și faptele fiecăruia se vor descoperi" (11) ș.a.;

BDD-A20737 © 2012 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:56:14 UTC)

– **atributul**: a) atributul este antepus substantivului regent, aspect aproape generalizat în textul ortodox și care reflectă situația gramaticală din original: *„**Nebiruită** și **dumnezeiască** putere* a ***cinstitei** și **de viață făcătoarei** cruci* a Domnului" (Rug., 2004, p. 40); b) deși antepus substantivului regent, adjectivul [sintactic, un atribut adjectival] este utilizat nearticulat, articulat fiind în schimb substantivul. Exemplele oferite de textul rugăciunii (ortodoxe) evidențiază un tipar sintactic arhaic (expresie a topicii din original), responsabil în parte de situația prezentată[28]: *„**preasfânt** numele Tău"* (Rug., 2004, p. 12); *„**scump** sângele Tău"* (*ibid.,* p. 21); *„**cinstită** crucea Sa"* (*ibid.,* p. 43); *„**preasfântă** gura Ta"* (*ibid.,* p. 60-61);); *„**mărită** venirea Ta"* (*ibid.,* p. 174) ș.a.;

– antepunerea NP (inclusiv a celui multiplu) față de VC: *„**vii** vor fi* inimile lor în veacul veacului" (Rug., 2004, p. 46); *„**Foc și lumină** să*-mi *fie* mie primirea preacuratelor și de viață făcătoarelor Tale Taine" (*ibid.,* p. 182) ș.a.;

– **subiectul**: numeroase situații de postpunere a subiectului (uneori în contexte cu antepunerea OD): „căci ce este mai frumos decât a vieții ***frații*** împreună!" (Rug., 2004, p. 67) ș.a.

4. Concluzii

Cum ușor se poate constata, și fenomenele lingvistice discutate în prezentul studiu susțin arhaicitatea remarcabilă a textului ortodox de rugăciune și, implicit, definirea sa în mod independent față de varianta literară laică a limbii române actuale. Cele mai multe dintre aspectele consemnate aici reprezintă fapte de limbă arhaice deosebit de frecvente, unele chiar generalizate (în condițiile în care în textul de confesiune catolică nu se regăsesc deloc sau se caracterizează printr-o frecvență mai degrabă modestă). Reamintim câteva dintre acestea: neanticiparea / nereluarea OD / OI; construirea a numeroase părți de propoziție și propoziții cu elemente de relație specifice limbii vechi (cf. circumstanțialul de excepție introdus prin *fără numai;* circumstanțialul de scop: *spre* + infinitiv (substantiv); subordonata concluzivă-cauzală: *drept aceea* ș.a.); negația simplă; pron. relativ *care* variabil la masc. sg.; prepoziții în structuri arhaice; conjuncții cu alte valori, comparativ cu româna literară actuală, varianta laică (cf. *ci* concluziv); construcțiile intensive; dislocarea, chiasmul, precum și alte numeroase aspecte legate de topică (inclusiv structurile cu articol hotărât „inferior").

BDD-A20737 © 2012 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:56:14 UTC)

Note

[1] V. Teleoacă, 2011.

[2] Unele probleme de acest gen (de exemplu, regimul sintactic al verbului) au fost tratate și în prima parte a studiului nostru, consacrată cu precădere compartimentului morfologic (cf. *id.*, *ibid.*).

[3] Un fapt lingvistic arhaic, datorat, în epoca de început a scrisului românesc, de cele mai multe ori, „insistenței traducătorilor de a urmări îndeaproape originalul slav sau unguresc" (Densusianu, 1961, p. 248; v. și ILRLV, 1997, p. 152; *Sintaxa*, 2007, p. 120). Nu trebuie exclusă însă nici posibilitatea explicării acestui fenomen prin „perpetuarea unei trăsături specifice perioadei vechi a limbii române populare" (Morcov, 2003, p. 63; v. și *Sintaxa*, 2007, p. 141).

[4] În textul catolic, de multe ori, cu reluarea OD / OI: *„Ție* unuia ***ți-***am greșit" (Rug., 1987, p. 29).

[5] Cf. *Sintaxa*, 2007, p. 119.

[6] Multe circumstanțiale reprezintă în limba veche calcuri după construcții similare din slavonă (ILRLV, 1997, p. 174).

[7] Aspect care reprezintă continuarea unei situații din limba textelor din sec. al XVI-lea, în special nordice (ILRLV, 1997, p. 156; *Sintaxa*, 2007, p. 162). Structura apare foarte frecvent și în catehism (Teleoacă, 2009, p. 497), respectiv în molitvelnic (Dima, 2002, p. 152).

[8] Forma arhaico-populară menționată mai sus apare însă, în textul ortodox, în alternanță cu *deci*: *„Deci,* cu frică să strigăm în miezul nopții..." (Rug., 2004, p. 11); *„Deci,* acum luminează-mi ochii gândului..." (*ibid.,* p. 12) ș.a.

[9] Locuțiune atestată foarte frecvent în româna veche, îndeosebi în texte ardelenești și bănățene din sec. al XVI-lea – al XVII-lea (ILRLV, 1997, p. 156; *Sintaxa* 2007, p. 159).

[10] În limba sec. al XVI-lea sunt foarte frecvente finalele introduse prin conj. *de* (ILRLV, 1997, p. 169).

[11] Cf. GA, 2005 (II), p. 544.

[12] Cf. Avram, 1975, p. 459-460. Corelația *nu... nici* este frecventă în sec. al XVI-lea, în timp ce *nu... nici nu* apare foarte rar atât în scrieri originale, cât și în traduceri (*Sintaxa*, 2007, p. 18).

[13] Deși în slava veche, la fel ca și în limbile slave de mai târziu, dubla negație este un element specific al sintaxei. Acolo unde nu apare dubla negație, de obicei în textele slave târzii, avem a face cu calcuri după greacă (*Sintaxa*, 2007, p. 17).

[14] Cf. Ciompec, 1969, p. 208. Sala, 1997, p. 191 admite (cât privește negația simplă) pentru sec. XVI influența slavă, în timp ce pentru sec. XVII-XVIII consideră mai plauzibilă una dintre influențele: latină, italiană sau germană.

[15] Pronume care apare frecvent în textele din sec. al XVI-lea; de exemplu, în *Psaltiri* (cu excepția *Psaltirii Hurmuzaki*) apare numai *ce* (ILRLV, 1997, p. 129).

[16] În limba veche, formele variabile caracterizează textele nordice (*ibid.*).

[17] Prepoziție discutată recent de Neculai-Stănică, 2010, p. 105-112, autoare care urmărește distribuția acestui element de relație în texte religioase catolice actuale (romano-catolice și greco-catolice). Dacă în limbajul științific (mai exact în textul filozofic românesc) s-a produs o *terminologizare* a acestei prepoziții [care poate fi considerată singura „pre-

BDD-A20737 © 2012 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:56:14 UTC)

poziție-termen" [*sic!*] din limba română, în acest sens autoarea trimițând la sintagma lui Constantin Noica, anume „devenirea *întru* ființă"], în scrisul bisericesc românesc, prepoziția menționată constituie „un element de continuitate lingvistică" (107). Utilizată mai rar în textul de cult romano-catolic, față de cel unit și, în special, față de cel ortodox, *întru* se menține, se pare, mai ales, cu sens final, instrumental și de relație. Această prepoziție se constituie ca „element distinctiv al scrierilor religioase actuale" nu numai prin frecvența sa ridicată, ci și prin distribuție, precum și prin marcarea unor sensuri tipice.

[18] Este vorba despre întrebuințări specifice limbii române vechi.

[19] Mult mai frecvente în româna veche (cf. Frâncu, 2009, p. 180, p. 357), astfel de structuri se regăsesc în număr impresionant în textele folclorice (a se vedea, de exemplu, Mărgărit, 2010, p. 76-77).

[20] Un exemplu de *figura etimologica* propriu-zisă.

[21] Etimologic, cu semnificația „lumină", păstrată, de pildă, în structura comparativă *ca lumea ochilor „ca lumina ochilor"*. Prin urmare, avem un alt exemplu de *figura etimologica* propriu-zisă.

[22] Procedeu cult frecvent întâlnit în textul bisericesc (actual), constând în reluarea într-o unitate sintactică a unor părți de vorbire cu aceeași rădăcină. Studiile anterioare celor semnate de noi au înregistrat pentru scrisul bisericesc (actual) exclusiv așa-numitul „acuzativ intern", de asemenea o structură intensivă de origine cultă, având în vedere faptul că acest „tipar" se regăsește în versiunea latină a *Bibliei* (v. Morcov, 2003, p. 65).

[23] *Figura etimologica* propriu-zisă, cf. *supra,* notele 20, 21.

[24] În care relația sintactică propriu-zisă se stabilește între verbul respectiv și complementul direct subordonat acestuia; apozițiile (*nevrednicul* și *cel necurat*) sunt subordonate, în sensul cel mai strict al termenului, pronumelor de pers. I sg., care desemnează eul liric creștin (subiectul care se roagă), dar aceste epitete apoziționale formează o unitate sintactică „de gradul doi" și cu verbele cu care prezintă rădăcină comună, anume *a învrednici,* respectiv *a curăți.*

[25] Cele mai multe dintre aspectele incluse în această secțiune reflectă particularități ale limbii române vechi, unele fiind expresia interferenței dintre două sisteme (în speță, român-slav).

[26] Un procedeu stilistic curent (pentru realizarea simetriei) în textele biblice grecești, trecut și-n cele slavone și, apoi, în cele românești (ILRLV, 1997, p. 172). Totodată, nu trebuie ignorată nici influența sintaxei populare românești: o serie de forme inversate (cf. *vedea-vor*) sunt relevante și pentru epoca veche a limbii române, când fraza nu putea începe cu un cuvânt aton (auxiliar sau formă pronominală neaccentuată) (*ibid.*).

[27] Textul ortodox conține și exemple de antepunere a completivei directe: „sau ***ce nu se cuvine*** *am grăit*" (Rug., 2004, p. 33) ș.a.

[28] În studii recente (cf., de exemplu, Cornilescu – Nicolae, 2010, p. 329 ș.a.) se vorbește despre un „articol hotărât inferior" (sufixat pe un substantiv care nu reprezintă constituentul inițial al unui grup nominal), discutat în relație cu așa-numitul „acord la distanță". Este, se pare, o trăsătură specifică sec. al XVI-lea – al XVIII-lea.

BDD-A20737 © 2012 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:56:14 UTC)

Bibliografie

Surse / Izvoare

1. *Carte de rugăciuni pentru trebuințele și folosul creștinului ortodox,* Tipărită cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul B.O.R., Editura Institutului Biblic și de Misiune al B.O.R., București (Rug., 2004).
2. *Carte de rugăciuni* (ediția a VII-a), Arhiepiscopia Romano-Catolică de București (Rug., 1987).

Studii și articole / Lucrări de referință

1. Mioara Avram, *Particularități sintactice neromânești în diferite momente ale evoluției limbii române literare,* în SCL, XXVI, nr. 5, 1975, p. 459-466.
2. Georgeta Ciompec, *Observații asupra exprimării negației în limba română din sec. al XVI-lea – al XVIII-lea,* în SCL, XX, nr. 2, 1969, p. 197-209.
3. Alexandra Cornilescu, Alexandru Nicolae, *Observații privind evoluția grupurilor nominale cu articol hotărât în română,* în Lucrările celui de-al treilea Simpozion Internațional de Lingvistică (București, 20-21 noiembrie 2009), Editura Universității din București, 2010, p. 325-340.
4. Ovid Densusianu, *Istoria limbii române,* vol. II, Editura Științifică, București, 1961.
5. Vasilica Silvia Dima, *Elemente arhaice în limbajul bisericesc actual – Molitvelnicul,* în LR, LI, nr. 4-6, 2002, p. 143-164.
6. C. Frâncu, *Topica lui **mai** și a altor adverbe (**cam, prea** și **tot**) în construcții de tipul (nu) mă mai duc,* în LL, III, 1983, p. 321-335.
7. *Gramatica limbii române,* II, *Enunțul,* Editura Academiei Române, București, GA, 2005 (II).
8. *Istoria limbii române literare. Epoca veche (1532-1780)* [coord.: Ion Gheție], Editura Academiei Române, București, ILRLV, 1997.
9. Iulia Mărgărit, *Inovația, element de creație și distorsiune în textele folclorice,* în Lucrările celui de-al treilea Simpozion Internațional de Lingvistică (București, 20-21 noiembrie 2009), Editura Universității din București, 2010, p. 75-84.
10. Mihaela Mariana Morcov, *Arhaisme morfosintactice în versiunile românească și spaniolă ale Bibliei,* în „Limba română", LII, 1-3, 2003, p. 56-73.
11. Manuela Neculai-Stănică, *Prepoziția **întru** în textele religioase românești actuale,* în Lucrările celui de-al treilea Simpozion Internațional de Lingvistică (București, 20-21 noiembrie 2009), Editura Universității din București, 2009, p. 105-112.
12. Marius Sala, *Limbi în contact,* Editura Enciclopedică, București, 1997.
13. Mioara Avram, *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea* [coord.: Mioara Avram], Editura Academiei Române, București, Sintaxa, 2007.
14. Dana-Luminița Teleoacă, *Aspecte morfosintactice în textul catihetic actual,* în Lucrările celui de-al doilea Simpozion Internațional de Lingvistică, Editura Universității din București, București, 2009, p. 489-501.
15. Dana-Luminița Teleoacă, *Particularități morfosintactice ale textului contemporan de rugăciune (I),* „Limba Română", nr. 11-12, 2011, p. 51-58.

BDD-A20737 © 2012 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:56:14 UTC)